

İnanç ya da Dünya Görüşü Biçimleri ile İntihara Yönelik Tutum, Depresyon ve Yaşam Doymu Arasındaki İlişkiler

Fatma Gül Cirhinlioğlu
Cumhuriyet Üniversitesi

Üzeyir Ok
Cumhuriyet Üniversitesi

Bu çalışmada inanç ya da dünya görüşü biçimleri ile intihara yönelik tutum, depresyon ve yaşam doymu arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. 285 üniversite öğrencisinin katıldığı çalışmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, İnanç veya Dünya Görüşü Biçimleri Ölçeği, Gerilimli İnanç Ölçeği, İntihar Düşünceleri Soru Formu, Beck Depresyon Ölçeği ve Yaşam Doymu Ölçeği kullanılmıştır. Bulgular intiharın kabul edilebilirliği ile kesin inanç arasında negatif, esnek inanç ve gerilimli inanç arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koymuştur. İntiharın kabul edilebilirliği depresyon ile pozitif, yaşam doymu ile negatif ilişki göstermiştir. Depresyon ile hem kesin hem de esnek inanç arasında anlamlı ilişki saptanmazken, gerilimli inanç ile depresyon arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Yaşam doymu ile gerilimli inanç arasında negatif, kesin inanç arasında ise pozitif ilişki elde edilmiş, buna karşın esnek inanç ile yaşam doymu arasında anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir.

Anahtar Sözcükler: inanç, dünya görüşü, intihar, depresyon, yaşam doymu.

The Relations Between Faith or Worldview Styles and Attitude Towards Suicide, Depression and Life Satisfaction

This study surveyed the relations between faith/worldview styles and such variables as attitude to suicide, depression and life satisfaction. Employing the Scale of Faith/world view Styles, Faith/worldview Stress Scale, SOQ-Suicide opinion questionnaire, Beck Depression Inventory, and Life Satisfaction Scale with 285 under-graduate students in a rural Turkish State University, it was found that the positive attitude to the acceptability of suicide showed negative correlations with absolute faith/world-view and life satisfaction whilst it revealed positive correlations with open faith/worldview and faith/worldview stress and depression. In contrast, depression correlated positively with faith/worldview stress but not with other faith/worldview styles. Furthermore, life satisfaction had negative relation with faith/worldview stress and positive link to absolute faith.

Keywords: faith, worldview styles, suicide, depression, life satisfaction.

Günümüzde intihar yaşları 15-24 arasında olan ergenler ve genç yetişkinler için ölüme yol açan nedenler arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Başarılı intihar girişimleri ergen erkeklerde kızlara oranla beş kat daha fazla görülmektedir (National Center for Injury Prevention and Control, 2004). Türkiye’de de benzer şekilde intihar olayları en çok 15-24 yaş arası erkeklerde ve kadınlarda görülmektedir. Dünya intihar istatistikleri incelendiğinde, Türkiye bu istatistiklere göre 66. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2008). Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, sorun önemsiz gibi görünse de, ülkemizde intihar oranlarında son yıllarda gözlenen yükselme eğilimi soruna ciddiyetle yaklaşılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmada inanç ya da dünya görüşüne sahip olma biçimleri ile intiharın kabul edilebilirliğine yönelik tutum arasındaki ilişkiler incelenmeye çalışılmıştır. Konuyla ilgili görgül çalışmaların sonuçlarına geçmeden önce ilgili kuramsal yaklaşımlara değinmek faydalı olacaktır.

Dindarlık ile intihar arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışan üç ana bakış açısından söz etmek mümkündür. Bunlar toplumsal entegrasyon (bütünleşme) kuramı, temel dini inançlara adanmışlık görüşü ve dini sosyal ilişkiler yaklaşımıdır (Stack, 1991; Stack ve Wasserman, 1992).

Durkheim'in (1966) toplumsal entegrasyon kuramının temelini bireyin grup yaşamına bağlı olması oluşturmaktadır. Bir sosyal grubun ideolojisine ve değerlerine bağlılık bireye amaç duygusu sağlayarak ve onu kişisel sıkıntılarından uzaklaştırarak yaşamı daha anlamlı hale getirmektedir (akt., Stack, 1992). Durkheim (1897/1951) özellikle dini grupların yaşamın birçok alanı için kurallar sunduğunu ve bu kuralların bireyler için koruyucu işlevleri olduğunu ifade etmektedir. Böylece dini gruplar bireylerin davranışlarını düzenler; onları bencil arzularının peşine düşmekten meneder ve kişisel çıkarlarından önde grubun çıkarlarını düşünmeleri için zorlarlar. Diğer bir ifadeyle, sosyal gruplar veya daha özelde dini gruplar bireyleri amaçsızlık ve anlamsızlıktan veya normsuzluktan koruyan yapılar sağlarlar. Durkheim normsuz ve amaçsız bireylerin kolektif vicdana daha güçlü duygularla bağlanırlara göre intihar etmeye daha fazla eğilimli olduklarını ileri sürmüştür (akt., Idler ve George, 1998). Dini gruplarda, üyeler arasında destek ve bütünleşme gerçekleşir. Sosyal yaşamdan izole olan bireyler, aile, dini gruplar ve diğer topluluk organizasyonlarına aktif bir şekilde katılmayanlara göre intihara daha fazla eğilimlidir. Diğer bir deyişle, Durkheim ortak olarak paylaşılan dini inançlar

aracılığıyla toplumsal olarak bütünleşme arttıkça sosyal aidiyetten dolayı bireylerin intihar eğilimlerinin daha düşük düzeyde olacağını ileri sürmüştür. (akt., Koenig, McCullough, ve Larson, 2001).

Durkheim bir dine aidiyeti, dini inançları ve dini uygulamaları dini bütünleşmenin ölçüsü olarak görmüştür. Ona göre bu özellikler bireyde ne kadar güçlü ve sayıca çok ise bireyin toplumla bütünleşmesi o kadar güçlü olmakta ve intihar ihtimali o kadar azalmaktadır. Durkheim intihar oranlarının, geleneksel inançlara yorum katmadan, daha sıkı bağlanan Katoliklerde, inançlarında bireysel yoruma yer veren Protestanlara göre daha düşük düzeyde olabileceğini ileri sürmüştür. Durkheim beş ayrı Hıristiyan ülkede Protestanlar arasında intihar oranının Katoliklere göre % 50 daha fazla olduğunu göstererek kuramını ispatlamaya çalışmıştır (akt., Stack, 1992). Ancak Durkheim'in verilerini analiz eden araştırmacılar onun çıkarımlarının sorgulanması gerektiğini vurgulamışlardır

Dinin intihar üzerindeki etkisini ele alan diğer yaklaşım Durkheim'in kuramını açıklayıcı nitelikte olduğu düşünülebilecek temel dini inançlara adanmışlık kuramıdır (Stack, 1983a; Stark vd., 1983). Buna göre, dini inançların bazı temel unsuruna adanma intiharı önlemede tampon vazifesi görebilmektedir. Stack (1983b)'a göre örneğin ölümden sonra bir yaşama inanmak sıkıntılarla (işsizlik, boşanma, fakirlik, sağlık sorunları vb.) başetmeye yardımcı olabilmektedir. Benzer şekilde dindar bireylerin manevi bakımdan gelişmeleri onların benlik değeri duygusunu güçlendirebilmektedir.

Son olarak, sosyal ilişkiler kuramı (Pescosolido ve Georgianna, 1989) din ile intihar arasındaki ilişkinin en iyi şekilde sosyal bağlamlar içinde biçimlendiğini ileri sürer. Buna göre din sadece belirli sosyal durumlarda intihar üzerinde etkiye sahip olabilecektir. Örneğin dinsel geleneğe sıkı bir şekilde bağlanma bir sosyal ortamda intihar için engelleyici bir işleve sahip olabilirken, diğer bir ortamda olmayabilmektedir. Diğer bir deyişle, intihar sosyal ilişki desteğiyle önlenmektedir (Pescosolido ve Georgianna, 1989). Sosyal ilişki desteği ise dindarlığa daha sıkı sarılan gruplarda daha güçlüdür. Sosyal bağlam konusunda son zamanlarda yapılan çalışmalarda kentsel çevre özellikleri, dini mezheplerin kurumsal özellikleri, belli bir bölgede aynı dinden olanların nüfus yoğunluğu ve ait olunan ulusun dini gibi faktörler üzerinde durulmuştur. Ayrıca dinin intihar oranlarını azaltacağı koşulları anlamak için, dinî etkinin gelişimindeki tarihsel faktörleri de hesaba katmak gerektiği ileri sürülmüştür (Pescosolido ve Georgianna, 1989; Stack, 1992).

Özetlemek gerekirse, grup normlarına bağlılık, dini değerlere daha fazla adanmış olma ve uygun destekleyici sosyal ortamlarda bulunmanın intiharı önleyici bir etkiye sahip olduğu ileri sürülmektedir. Buraya kadar sunulan kuramsal yaklaşımlara karşılık görgül bulgular dindarlık ile intihar arasındaki ilişki konusunda neler söylemektedir?

Dindarlık ve İntihar

Dini adanmışlık ile intihar arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda tutarlı sonuçlar elde edilmemiş olmakla beraber (Stack, 1983b; Stark, vd., 1983; Bainbridge, 1989) bulgular çok güçlü olmasa da genellikle dindarlık ile intihar arasında negatif ilişki olduğunu ortaya koymaktadır (Stack, 1983b; Stark, vd., 1983; Ferrada-Noli Sundbom, 1996; Yapıcı, 2007). Örneğin Ferrada-Noli ve Sundbom (1996) ergenlerle yaptıkları çalışmada dini değerleri gözetme ile intihar arasında negatif ilişki saptamışlardır. Benzer bir şekilde intihar davranışlarının kabul edilebilirliği konusunda dini değerlerin önemli rol oynadığı düşünülmektedir (Domino, Cohen ve Gonzales, 1981). Dindarlar intihar eylemini ve ona yönelik olumlu tutumları onaylamamaktadırlar (Ellison ve Smith, 1991; Minear ve Brush, 1980; Stack, 1998; Sawyer ve Sobal, 1987). Benzer biçimde Tanrı'ya inanan üniversite öğrencilerinin veya kiliseye gidenlerin intihara yönelik olumsuz tutuma sahip oldukları gözlenmiştir (Ellison ve Smith, 1991; Minear ve Brush, 1980; Sawyer ve Sobal, 1987). Buna karşılık, dini bağları zayıf olan veya dini bağları bulunmayan öğrencilerin hem kendileri hem de diğerleri için intihara yönelik daha kabul edici tutumlara sahip oldukları görülmüştür (Minear ve Brush, 1980).

Kısaca belirtmek gerekirse görgül araştırmalar yukarıda değinilen bakış açılarına uygun bir biçimde genellikle tutarlı bir şekilde dindarlık düzeyi arttıkça intiharı kabul edilebilirliğinin azaldığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte yapılan çalışmalar intihara yönelik tutumları kültürel, etnik ve ırklar arası farklılıkların çeşitlendirebildiğini göstermektedir. Yapılan çalışmalarda intihar oranlarının intihara karşı güçlü dini yasakların olduğu kültürlerde daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Örneğin Ineichen (1998) tarafından yapılan bir çalışmada intihar oranlarının Müslümanlar arasında Hindular'da olduğundan daha düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Yapıcı (2007) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada intihar olasılığı ile dua etme ve Allah'ın varlığını hissetme düzeyi arasında anlamlı negatif ilişki elde edilmiştir. Müslümanlarla yapılan diğer bir çalışmada da dindarlık ile intiharla ilişkili faktörler (intihar planları, intihar girişimleri ve ölüm isteği) arasında anlamlı negatif ilişki elde edilmiştir (Jahangir, vd., 1998). Simpson ve Conklin (1989) tarafından yapılan 71 ülkeyi kapsayan uluslararası bir çalışmada, Hıristiyan olma ile intihar oranları arasında anlamlı ilişki bulunmazken, Müslüman olma ile intihar oranları arasında -.55 düzeyinde anlamlı ilişki saptanmıştır. Bu durumun İslami öğretinin intihara daha güçlü bir şekilde karşı çıkması ve ortaklaşa yapılan ibadetlerin sağladığı sıkı sosyal bağlılıktan kaynaklandığı öne sürülmüştür. Buna karşın Hinduizm intiharı yasaklamamaktadır ve Hinduizm'in Durkheim'in "özgeci intihar" olarak isimlendirdiği bazı intihar olaylarının meydana gelmesinde bir faktör olduğu düşünülmektedir.

Benzer şekilde Domino, Shen ve Su (1999, 2000) tarafından yapılan çalışmada Tayvanlıların Amerikalılara göre intihara yönelik daha kabul edilebilir bir tutum sergiledikleri bulunmuştur. Zhang ve Jin (1996)

tarafından Çinli ve Amerikalı üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada Amerikalı öğrencilerde dindarlık ile intihara yönelik kabul edici tutumlar arasında negatif ilişki saptanırken, Çinli öğrencilerde dindarlık ile intihara yönelik kabul edici tutumlar arasında pozitif ilişki elde edilmiştir. Diğer bir çalışmada kiliseye daha sık giden Meksikalı göçmenlerin daha düşük sıklıkta kiliseye gidenlere göre daha düşük düzeyde intihar düşünceleri bildirdikleri bulunmuştur. Bu çalışmada dini katılımın göçmenleri intihar etmeye bağlı ölüm riskine karşı koruduğu ileri sürülmüştür (Hovey, 2000). Domino ve Takahashi (1991) tarafından yapılan Amerikalı ve Japon tıp fakültesi öğrencilerinin intihara yönelik tutumlarının karşılaştırıldığı çalışmada Amerikalı öğrenciler intiharı normal bir davranış olarak kabul etmeme eğilimi taşırken, Japon öğrenciler intihara yönelik daha kabul edici bir tutum göstermişlerdir.

Diğer taraftan intiharın kabul edilebilirliğinin Afrikalı Amerikalılarda Beyazlara göre daha düşük düzeyde olduğu (Marion ve Range, 2003; Bender, 2000), intiharın kabul edilebilirliğini azaltmada Afrikalı Amerikalılarda Beyazlara göre dindarlığın daha önemli olduğu konusunda da (Stack, 1998; Early, 1992) tutarlı bulgular elde edilmemiştir. Dindarlık ile intihara yönelik tutumlar arasındaki ilişkiyi açıklamak için kültürel, etnik ve ırklar arası farklılıkların daha fazla araştırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Görüldüğü gibi dindarlar arasındaki intihara yönelik tutum, kuramlarla uyumlu olarak, farklı sosyo-kültürel ortamlarda farklılıklar gösterebilmektedir.

İntiharın doğrudan dindarlık yerine, psikolojik iyilik hali ile bağlantılı olan depresyonla ilişkisi olabileceği düşünülebilir mi? Bilindiği gibi depresyon değersizlik duyguları, uykusuzluk ya da aşırı uyku durumu, anlamlı düzeyde kilo kaybı ya da kilo alımı, hemen hemen bütün aktivitelere yönelik ilgide azalma, depresif duygu durumu, yorgunluk, bitkinlik ya da enerji kaybı, psikomotor ajitasyon ya da gerileme durumu, düşünceleri belirli bir konu üzerinde yoğunlaştırma yetisinde azalma ya da kararsızlık ve yineleyen ölüm düşünceleri ve intihar etme düşünceleri gibi belirtilerle tanımlanmaktadır (DSM-IV-TR, 2000). Genelde duygudurum bozukluklarının çoğunluğunun intihara yönelik davranışlar için risk faktörü olduğu bilinmektedir. Örneğin, Amerika'da ciddi majör depresif bozukluk gösteren bireylerin %15'lere varan oranı intihar nedeniyle yaşamlarını kaybetmektedirler (DSM-IV-TR, 2000). Buradan yola çıkarak acaba dindarlık ile intihar arasındaki ilişkide depresyon aracı bir değişken olabilir mi? Diğer bir deyişle dindarlar daha az depresyona girdikleri için mi intiharı daha az kabul edilebilir bulmaktadırlar? Bu soruya bağlı olarak acaba inanç veya dünya görüşü biçimleri ile depresyon arasında bir ilişki olabilir mi?

Dindarlık ve Depresyon

Dindarlık ile depresyon arasındaki ilişki konusunda yapılan çalışmalar çeşitli dindarlık ölçümleri ile depresyon arasında genel olarak anlamlı negatif ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalarda

genel olarak dini katılım (kiliseye gitme ve kiliseyle ilgili aktivitelere katılma sıklığı) (Hovey, 2000; Idler, 1987; Koenig, 1998; Strawbridge, Shema, Cohen, Roberts ve Kaplan, 1998; Idler ve Kasl, 1992; Koenig, Pargament, vd., 1998; Braam, vd., 1997; Oman ve Reed, 1998; Schnittker, 2001), dini inançların belirginliği ve manevi yardım arama (Schnittker, 2001), Tanrıya inanma (Schaefer, 1997), dua etme (Maltby, Lewis ve Day, 1999), içsel dini yönelim (Nelson, 1989; 1990; Watson, Morris ve Hood, 1989; 1988), manevilik (Young, Cashwell ve Shcherbakova, 2000) ve manevi iyilik hali (Tanrı ile kişisel ilişkiye ve yaşamda bir amaca sahip olma) (Jensen, Jensen ve Wiederhold, 1993), Allah'ın varlığını hissetme (Yapıcı, 2007) ile depresyon arasında anlamlı negatif ilişki saptanmıştır.

Bu çalışmalarda yer alan "dindarlık" değişkenlerinin farklılığı zaman zaman sonuçlara da yansımış gözükmektedir. Örneğin, dışsal dini yönelim ile depresyon arasında genellikle pozitif ilişki saptanmıştır (Maltby ve Day, 2000; Watson, Morris ve Hood, 1988). Yapıcı (2007) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada da benzer şekilde namaz kıılma ile depresyon arasında anlamlı pozitif ilişki elde edilmiştir. Schnittker (2001) tarafından yapılan bir çalışmada ise dindarlık ile depresyon arasında eğrisel ilişki elde edilmiştir. Diğer taraftan, bazı çalışmalarda dindarlık ile depresyon arasında anlamlı ilişki saptanmamıştır (Stack, 1985a; Stack, 1985b; Spendllove vd., 1984; Strawbridge, vd., 1998; McClure ve Loden, 1982; Richards, 1991; Nelson, 1990). Dindarlık ile depresyon arasında negatif ilişki olduğu varsayılırsa, dindarlığın genel olarak yaşam doyumu ile ilişkisi nasıldır? sorusu akla gelmektedir.

Dindarlık ve yaşam doyumu

Yaşam doyumu bireyin yaşam kalitesine ve iyilik haline ilişkin algısını ifade etmektedir. Yapılan çalışmalarda yaşam doyumu ile çeşitli dindarlık ölçümleri arasında (kiliseye gitme, dini inançların belirginliği, dua etme, içsel dini yönelim, vb.) anlamlı pozitif ilişki saptanmıştır (Pollner, 1989; Myers ve Diener, 1995; Martin Combs ve Bayne Smith, 2000; Ellison, Gay ve Glass, 1989). Diğer bir ifadeyle daha dindar olan bireylerin yaşam doyumlarının daha yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Örneğin, kiliseye gitme sıklığı ile çeşitli iyilik hali ölçümleri arasında anlamlı ilişki saptanmıştır (St. George ve McNamara, 1984; Myers ve Diener, 1995). Diğer bazı çalışmalarda ise 45-65 arası yaş grubundaki yetişkinlerde kiliseye gitme ile yaşam doyumu arasında anlamlı ilişki bulunurken, 65 ve daha üzeri yaş grubunda bulunan insanlar için ve ergenler için böyle bir ilişki elde edilmemiştir (Spreitzer ve Snyder, 1974; Varon ve Riley, 1999).

Dini inançlarına adanmışlıkları güçlü olan bireylerde daha yüksek düzeyde yaşam doyumu ve kişisel mutluluk saptanmıştır. Bu kişilerin aynı zamanda olumsuz yaşam olaylarına daha düşük düzeyde olumsuz ruhsal tepki verme eğiliminde oldukları belirlenmiştir (Ellison, 1991). Diğer bazı çalışmalarda dua etme sıklığının daha yüksek düzeyde yaşam doyumu ve varoluşsal iyilik hali ile ilişkili

olduğunu saptanmıştır (Poloma ve Pendleton, 1991). Benzer bir şekilde içsel dini yönelim ile yaşam doyumu ve psikolojik uyum (Zwingman, 1991; Watson, vd. 1994; akt., Wulf, 1997) arasında pozitif ilişki bulunmuştur.

Buraya kadar incelenen literatürde de görüldüğü gibi, intihar–dindarlık ilişkisiyle ilgili veriler, ağırlıklı olarak Hıristiyanlığın hakim olduğu Kuzey Amerika ve gelişmiş Batı Avrupa ülkelerinde elde edilmiştir. Bu çalışmanın amacı inanç veya dünya görüşü biçimleri ile intiharın kabul edilebilirliğine yönelik tutum, depresyon ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri Türkiye bağlamında araştırmaktır. Bu bağlamda literatürde yapılan çalışmaları dikkate alarak şu sorular sorulabilir:

(a) Farklı inanç veya dünya görüşüne sahip olma biçimi ile intihara yönelik tutum arasında ilişki var mıdır?

(b) Farklı inanç veya dünya görüşüne sahip olma biçimi ile depresyon ve yaşam doyumu arasında bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Ölçme Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak demografik değişkenlerle (cinsiyet, bölüm, gelir vb.) birlikte 4 ölçek kullanılmıştır. Ölçeklerle ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

İntihar Düşünceleri Soru Formu (SOQ-Suicide opinion questionnaire): Domino, Gibson, Poling ve Westlake, (1980) tarafından geliştirilen ölçek 100 maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Katılımcılardan “hiç katılmıyorum”, “pek katılmıyorum”, “kararsızım”, “biraz katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçeneklerinden kendilerine uygun olanı işaretlemeleri istenmektedir. Ölçek akıl hastalığı (mental illness), yardım istemek (cry for help), ölme hakkı (right to die), dindarlık (religion), dürtüsellik (impulsivity), kabul edilebilirlik ve normallik (acceptability and normality), saldırganlık ve günahkarlık (moral evil) olmak üzere sekiz alt ölçekten meydana gelmektedir. Bu çalışmada 16 maddeden oluşan ve intihara yönelik tutumları değerlendiren İntiharın Kabul Edilebilirliği ve Normalliği alt ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu alt ölçeğin uluslararası kullanımlarda .70’in üzerinde iç tutarlılık katsayısına ve test- tekrar test güvenilirliğine sahip olduğu görülmüştür (Domino, 1996). Araştırmacılar tarafından Türkçeye adapte edilen alt ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .80 olarak hesaplanmıştır.

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ): Beck Depresyon Ölçeği Beck ve arkadaşları (1961) tarafından, depresyonda görülen bedensel, duygusal, bilişsel ve motivasyonel belirtileri ölçmek amacıyla geliştirilmiş 21 maddeden oluşan bir ölçektir. Maddeler, depresyonun ciddiyetine göre 4 seçenekli bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur (Tegin, 1980; Hisli, 1988, 1989). Tegin (1980) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde iki yarım test ve test-tekrar test yöntemi ile yapılan çalışmada güvenilirlik katsayıları sırasıyla .78 ve .65 olarak belirlenmiştir. Hisli (1989)

tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada tek ve çift maddelerden oluşan test-yarı yöntemine dayalı test güvenilirlik katsayısı .74, iç tutarlılık katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale-SWLS): Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeği bir bütün olarak bireyin yaşam doyumunu değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş beş maddeden oluşan Likert tipi bir ölçektir. Katılımcılardan “hiç katılmıyorum”, “pek katılmıyorum”, “kararsızım”, “biraz katılıyorum”, “tamamen katılıyorum” seçeneklerinden kendilerine uygun olanı işaretlemeleri istenmektedir. Yapılan çeşitli çalışmalarda ölçeğin iç tutarlılık katsayısının .79 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür (Pavot ve Diener, 1993). Geçerlik-güvenirlik çalışmaları Yetim (1991) tarafından yapılan ölçeğin Cronbach Alpha değeri .74 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .81 olarak hesaplanmıştır.

İnanç veya Dünya Görüşü Biçimleri Ölçeği: Ok (2009) tarafından geliştirilen dünya görüşü biçimleri ölçeği temelde 4 inanç/dünya görüşü boyutuna sahiptir: Bu boyutlar inancına sıkı ve kayıtsız bağlanmayı içeren Literal İnanç; dinlerin tarihsellikten kaynaklanan, aksayan yönleri olabileceğini öne süren Tarihselci İndirgemecilik; diğer dinlerde de doğruluk payı olabileceğini kabul eden Çoğulcu Görecelilik ve dinsel öğretinin tarihsel geçmişini dikkate almayı öneren Tarihselci Hermenötik olarak isimlendirilmiştir. Bu çalışmada bu alt ölçeklerden (a) Literal/kesin İnanç ölçeği ile (burada kolaylık olsun diye Kesin İnanç olarak isimlendirilmiştir) (b) Tarihselci İndirgemecilik ve Çoğulcu Görecelilik maddelerinin birleşmesinden oluşturulan (aralarındaki yüksek korelasyon (.48) dikkate alınarak) ve bu çalışmada Esnek İnanç olarak isimlendirilen ölçek kullanılmıştır (maddeler için bkz. Ok, 2009).²

Söz konusu ölçekler dindarlık kavramı yerine inanç veya dünya görüşü biçimlerini esas almıştır. Buna göre örneğin Kesin İnanç Ölçeği doğrudan dindarlığı ölçmek yerine onu da içine almak üzere ondan daha geniş olarak belirli bir tarzda inanç veya dünya görüşüne sahip olma biçimini ölçmeyi hedeflemektedir. Kesin inancılı/dünya görüşlü kişiler, kendi inanç veya dünya görüşüne ciddi ve mutlak anlamda bağlanmayı temsil etmekte ve başkalarının dünya görüşüne kapalı gözükmektedirler. Örnek maddeler: “İnancımı veya dünya görüşümü oluşturan değerler sabittir, değiştirilemezler”, “İnancım veya dünya görüşüm asla değişmez kurallara sahiptir.”

Buna karşılık Esnek İnanç, kişinin inanç tarihini dikkate almakta ve farklı inanç geleneklerine zihinsel bir

² Bir madde de Tarihselci Hermenötik maddesinden eklenmiştir. Ölçekte böyle bir derlemenin görgül gerekçesi bulunmaktadır. Şöyle ki. Ok’un (2009) çalışmasında her ne kadar değişkenin içeriğindeki çeşitliliği sistematik olarak ifade etmek amacıyla 4 faktörlü bir çözüm sunulmuşsa da, söz konusu maddelerin iki faktörlü çözümünde ikinci faktörü oluşturan maddelerin en yüksek alfa değerine sahip 10 madde bu çalışmada kullanılmak üzere seçilmiştir. Dolayısıyla ağırlıklı olarak tarihselci indirgemecilik ile çoğulcu görecelilik değişkenlerinin aralarındaki yüksek korelasyondan dolayı tamamlayıcı bir bütünü temsil ettiği ileri sürülebilir.

açıklık sergilemektedirler. Temsil edici örnek maddeler: “İnanç veya dünya görüşleri içinde buldukları zaman tarafından şekillenirler”, “Her inanç veya dünya görüşünde belirli bir doğruluk payı bulunmaktadır.”

Söz konusu iki ölçeğin de en önemli özelliği sadece dindarlığı ölçmek yerine dindar veya dindar olmayan kişilerin daha genel olarak inanç veya dünya görüşlerine yönelik bilişsel tarzını ölçmesidir. Bu anlamda hem seküler hem de dindar bir kişi örneğin kesin inanç veya dünya görüşüne sahip olabilir.

Gerilimli İnanç Ölçeği: İnanç veya dünya görüşü biçimleri ölçeğine konuyla yakından ilgili olan Gerilimli İnanç Ölçeği eklenmiştir. Ok (2009) tarafından geliştirilen bu ölçek 5 maddeden oluşmakta ve maddelerden her biri inançta veya dünya görüşünde sırayla belirsizlik, inanç kaybı, kafa karışıklığı, çelişki ve sorgulama deneyimlerini içermektedir.

Örnekleme ve Uygulama

Yukarıdaki ölçekler, felsefe bölümü, eğitim, mühendislik ve sağlık bilimleri fakültelerinden toplam 285 öğrenciye dersliklerinde dağıtıldı ve yaklaşık 30 dakika sonra toplandı. Öğrencilere istemedikleri takdirde çalışmaya katılmayabilecekleri belirtildi. Katılmayanların sayısı oldukça düşük düzeyde kaldı. Cinsiyet bakımından çalışmaya ağırlıklı olarak kız öğrenciler katıldı (Erkek: n=69 [%24]; Kadın n=214 [%76]). Katılımcıların yaş ranjı 18-40 arasında bir dağılım göstermiştir ($\bar{X}$ =23.59).

Bulgular

Çalışmada kullanılan ölçeklerin ortalama, standart sapma, alfa değeri ve kendi aralarındaki korelasyonlar Tablo 1’de görülebilir.

Tablo 1’de de görüldüğü gibi, intiharın kabul edilebilirliği kesin inanç ile negatif, esnek inanç ve gerilimli inanç ile pozitif ilişki göstermiştir. Buna göre Kesin İnançlılar intiharın kabul edilebilirliğine sıcak bakmamaktadırlar. Buna karşılık, inanç konusunda gerilim ve esnekliğin artışı intiharın kabul edilebilirliğine sıcak bakılmasını da beraberinde getirmiş gözükmektedir. Ek olarak intiharın kabul edilebilirliğinin depresyon ile pozitif, yaşam doyumunu ile negatif korelasyona sahip olması ise beklenen bir sonucun doğrulanması şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 1

İnanç ya da dünya görüşü biçimleri, intihara yönelik tutum, depresyon ve yaşam doyumunu arasındaki korelasyonlar

	Ort.	SS	Kesin İnanç	Esnek İnanç	Gerilimli İnanç	İntihar	Depresyon	
Kesin İnanç (5)	3.43	1.12	.90					
Esnek İnanç (10)	3.17	.79	-.28**	.82				
Gerilimli İnanç (5)	1.97	.77	-.31**	.32**	.72			
İntihar (16)	1.61	.56	-.29**	.23**	.20**	.80		
Depresyon (21)	1.56	.41	-.10	.01	.36**	.15*	.89	
Yaşam Doyumu (5)	3.28	.83	.19**	.10	-.22**	-.21**	-.50**	.81

Not** p < .01 * p < .05.

Depresyon ile hem kesin hem de esnek inanç arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Buna karşılık gerilimli inançlıların aynı zamanda depresyon yaşadıkları görülmüştür.

Yaşam doyumunu bakımından kesin inançlılar az da olsa yaşamdan daha fazla doyum alıyor gözükmektedir. Buna karşılık, gerilimli inanç yaşayanlar yaşamdan daha az doyum almaktadırlar. Esnek inanç ile yaşam doyumunu arasında ise anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir.

Diğer taraftan, cinsiyet, yaş ve gelir düzeyi bağımsız değişkenleri ile diğer değişkenler arasında da anlamlı bir ilişki elde edilmemiştir.

İntiharın kabul edilebilirliğini yordayan değişkenleri belirlemek amacıyla aşamalı (stepwise) regresyon analizi yürütülmüştür. Yordayıcı değişkenler arasında kesin inanç, esnek inanç, gerilimli inanç, depresyon, yaşam doyumunu, yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi değişkenleri yer almıştır. Sonuçlar Tablo 2’de görülebilir.

Tablo 2

İntiharın Kabul Edilebilirliğini Yordayan Değişkenlerle ilgili Çoklu Regresyon Analizi

Yordayıcılar	B	Beta	t	Sig
Kesin İnanç	-.098	-.197	-3.290	.001
Yaşam Doyumu	-.129	-.192	-3.316	.001
Esnek İnanç	.0134	.189	3.193	.002

Not: R²=13, F(3,274)=14.81, p < .001

Tablo 2’de de görüldüğü gibi intiharın kabul edilebilirliğini en iyi yordayan değişkenler kesin inanç (olumsuz), yaşam doyumunu (olumsuz) ve esnek inanç (olumlu) olarak ortaya çıkmıştır. Buna göre kesin inanç ve yaşam doyumunu arttıkça intiharın kabul edilebilirliğinde bir azalma olmakta, buna karşılık esnek inanç arttıkça intiharın kabul edilebilirliğine daha fazla olumlu bakma eğilimi görülmektedir. Bu üç değişken intiharın kabul edilebilirliğindeki varyansın %13’ünü anlamlı düzeyde açıklamaktadır. Burada vurgulanması gereken bir nokta da depresyonun intiharın kabul edilebilirliğini yordayan değişkenler arasında yer almamasıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Sonuç olarak özetlemek gerekirse inanç veya dünya görüşü kesin olan üniversite öğrencileri intiharın kabul edilebilirliğine sıcak bakmamakta ve yaşamdan belirli bir düzeye kadar doyum almaktadırlar. Bu kişilerin depresyon yaşama düzeyleriyle ilgili olarak bu araştırmada bir sonuç elde edilememiştir. Buna karşılık, esnek inançlı olan üniversite öğrencileri intiharın kabul edilebilirliğine daha olumlu yaklaşmaktadırlar. Ancak yaşam doyumunu ve depresyon açısından bu grupla ilgili bu çalışmada her hangi bir sonuç elde edilememiştir. Diğer taraftan gerilimli inanca sahip üniversite öğrencileri, diğer bir deyişle inançlarında belirsizlik, şüphe, çelişki ve sorgulama yaşayanlar intiharın kabul edilebilirliğine sıcak bakmakta, belirli bir düzeyde depresyon yaşamakta ve yaşam doyumunu bakımından sıkıntı çekmektedirler. Kısaca inançta veya dünya görüşünde yaşanan gerginlik insanların ruh sağlığını olumsuz etkiliyor gözükmektedir.

Kesin inançlı öğrencilerin intihara sıcak bakmamaları daha önceki kuramsal yaklaşımlarla ve görgül bulgularla uyum içindedir (Stack, 1991; 1992; 1998; Stack ve Wasserman, 1992; Ellison ve Smith, 1991; Minear ve Brush, 1980; Sawyer ve Sobal, 1987; Jahangir, vd., 1998; Ineichen, 1997, Yapıcı, 2007). Diğer bir ifadeyle, kuramsal yaklaşımların söylemlerini kullanmak gerekirse, kesin inançlılar belki inançlarının kendini öldürmeyi yasaklaması prensibine bağlanmalarının sonucu böyle bir tutum sergilemiş olmaktadır. Belki de kesin inançlı insanlar genel olarak yaşamda daha güvenli olmaya yönelik güdülerinden dolayı inançlarına daha sıkı sarılmakta ve dolayısıyla intihara da daha az tolerans göstermektedirler. Kesin inançlı öğrencilerin intihara sıcak bakmamalarının diğer bir nedeni bu kişilerin ölümden sonra yaşam inancından kaynaklanan ölümsüzlük düşüncesine sahip olmaları nedeniyle gündelik hayattaki sıkıntıları kısa sürecek (geçici) bir durum olarak görmeleri ve bu tür sıkıntılara dayanma güçlerinin daha fazla olacağına ilişkin algıları olabilir. Kesin inançlı öğrenciler yaşanan sıkıntıları bir amaca hizmet eden durumlar olarak görüyor olabilirler. Başa gelen sıkıntıların Tanrının isteğinin bir parçası olarak algılanması veya Tanrının insanların sıkıntılarını bildiğine ve onları gözettiğine olan inançları kesin inançlı öğrencileri daha tahammüllü kılacaktır ve intihara yönelik daha olumsuz tutum takınmalarına neden olabilecektir. Ayrıca inanç bireye bir amaç sağladığı ve benlik değeri kazandırdığı için kesin inançlı öğrenciler intihara yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olabilmektedirler. Kesin inançlı öğrencilerde dini ve ailevi bütünleşme muhtemelen daha yüksek düzeyde olduğu için de bu kişiler intihara yönelik daha düşük düzeyde kabul edici tutum göstermiş olabilirler. Bu özellikler aynı zamanda kesin inançlı öğrencilerin yaşam doyumlarının da niçin daha yüksek olduğunu açıklamaktadır.

Kesin inançlı olmak belirlenen toplumsal kural ve değerleri gözetme anlamına gelmekte ve böylece bu

inanca sahip bireylerin muhtemel stres kaynaklarından uzaklaşmalarına yol açmaktadır. Ancak bireyler üzerinde “mahalle baskısı” yaratan bazı sosyal çevrelerin ve dinsel değerler adına yetkeci davranan aile biçimlerinin aşırı baskılarının bireylerin yaşam doyumlarının azalmasına sebep olacağı düşünülebilir. Ne var ki baskıcı ortamların yaratacağı “baskı”ları muhtemelen kesin inançlılar değil esnek inançlılar “baskıcı” olarak algılayabilir.

Diğer taraftan, esnek inançlı üniversite öğrencilerinin intiharın kabul edilebilirliği düşüncesine sıcak bakmaları onların genel açık bakış açılarıyla ilintili olabilir. Diğer bir ifadeyle, esnek inançlı öğrenciler insanların diğer haklara sahip olmaları gerektiği gibi kendilerini öldürme haklarına da sahip olmaları gerektiği düşüncesini taşıyor olabilirler. Bu sonuç, bir diğer çalışmada esnek inançlı bireylerin bir insan hakkı olarak ötenazi fikrine sıcak baktıkları şeklindeki bulguyu (Ok, 2008) doğrular niteliktedir.

Bu çalışmada dindarlık ile depresyon arasında anlamlı ilişki saptanmamış ve dolayısıyla başka çalışmalarla (Stack, 1985a; Stack, 1985b; Spendlove vd., 1984; Strawbridge, vd., 1998; McClure ve Loden, 1982; Richards, 1991; Nelson, 1990) tutarlı olacak şekilde kesin inanç ve esnek inanç ile depresyon arasında anlamlı ilişki elde edilememiştir. Bu durum üniversite öğrencileri için özellikle intiharın kabul edilebilirliği ile olumsuz ilişkisi bulunan kesin inanca sahip olmanın depresyon riskini azaltmaya yol açan etkilerinin sınırlı kaldığını düşündürülebilir. Diğer bir ifadeyle kesin inançlı olmanın üniversite öğrencileri arasında depresyon riskinin azalmasına yol açan duygusal, bilişsel ve maddi yararlar içermediği gözlemlenmektedir.

İntiharın kabul edilebilirliğine tolerans gösteren, belirli düzeyde depresyon yaşayan ve yaşam doyumundan mahrum olan gerilimli inanç veya dünya görüşüne sahip kişilerin bu durumdan kurtulmaları için özel bir çaba göstermeleri gerekmektedir. Gerilimli inancın, inanç gelişimi bakımından geçici ya da kısa vadeli bir durum olduğu düşünülmeyle birlikte (bkz. Fowler, 1981), bu durumun 5-6 yıl sürebileceğini gösteren vakalara rastlandığı düşünülürse kökleşmiş gerilimli inanca sahip kişilerin yardım almaları önerilebilir. Bu konudaki bulgular daha önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir. Örneğin dini stres yaşayan kişilerin psikolojik iyilik halinin daha düşük düzeyde olduğu gözlemlenmiştir (bkz. Ok., 2009). Bu çalışmanın doğrulanması için yeni çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Kaynakça

- Bainbridge, W. S. (1989). The religious ecology of deviance. *American Sociological Review*, 4, s.288-295.
- Bender, M. L. (2000). Suicide and older African-American women. *Mortality*, Vol. 5 No. 2, pp. 158-70.
- Braam, A. W., Beekman, A. T., van Tilburg, T. G., Deeg D. J., and van Tilburg, W. (1997). Religious involvement and depression in older Dutch citizens. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 32(5), 284-91.
- Diagnostic and statistical manual of mental disorders (4th ed., Text Revised) (2000). Washington, DC: American Psychiatric Association.

- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Domino G. (1996). Test-retest reliability of the Suicide Opinion Questionnaire. *Psychological Reports*, 78, 1-2.
- Domino G, Takahashi Y. (1991). Attitudes toward suicide in Japanese and American medical students. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 21, 345-359.
- Domino G, Gibson L, Poling S, Westlake L. (1980). Students' attitudes towards suicide. *Social Psychiatry*, 15, 127-130.
- Domino, G., Cohen, A., & Gonzalez, R. (1981). Jewish and Christian attitudes on suicides. *Journal of Religion and Health*, 20(3), 201-207.
- Domino, G., Shen, D., & Su, S. (1999-2000). Acceptability of suicide: Attitudes in Taiwan and in the United States. *Omega*, 40, 293-306.
- Early K. E. (1992). Religion and suicide in the African-American community. Westport, Greenwood Press, CT.
- Ellison, C.G. (1991). Religious involvement and subjective well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 32, 80-99.
- Ellison, C. G., Gay, D. A., and Glass, T. A. (1989). Does religious commitment contribute to individual life satisfaction. *Social Forces*, 68, 100-123.
- Ellison, C. G., and Smith, J. (1991). Toward an integrative measure of health and well being. *American Journal of Psychology and Theology*, 19(1), 35-48.
- Ferrada-Noli, Marcello; Sundbom, Elisabet (1996). Cultural bias in suicidal behaviour among refugees with post-traumatic stress disorder. *Nordic Journal of Psychiatry* 50, 185-191.
- Hisli N (1988) Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliği üzerine bir çalışma. *Türk Psikoloji Dergisi*, 6(22), 118-126.
- Hisli N (1989) Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliği ve güvenilirliği. *Psikoloji Dergisi*, 6(23), 3-13.
- Hovey, J. D. (2000). Acculturative stress, depression, and suicidal ideation among Central American immigrants. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 30, 125-139.
- Idler, E. L. (1987). Religious involvement and the health of the elderly. *Social Forces*, 66, s.226-238.
- Idler, E. L., & Kasl, S. V. (1992). Religion, disability, depression, and the timing of death. *American Journal of Sociology*, 97, 1052-1079.
- Ineichen, B. (1998). The influence of religion on the suicide rate: Islam and Hinduism compared. *Mental Health Religion & Culture*, 1, 31-36.
- Jahangir, F., ur Rehman, H. & Jan, T. (1998). Degree of religiosity and vulnerability to suicide attempt/ plan in depressive patients among Afghan refugees. *International Journal of the Psychology of Religion*, 8, 265-269.
- Jensen, L. C., Jensen, J., & Wiederhold, T. (1993). Religiosity, denomination, and mental health among young men and women. *Psychological Reports*, 72, 1157-1158.
- Koenig, H.G. (1998). Religious beliefs and practices of hospitalized medically ill older adults. *International Journal of Geriatric Psychiatry*, 13, 213-224.
- Koenig, H. G., Pargament, K. I., & Nielsen, J. (1998). Religious coping and health status in medically ill hospitalized older adults. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 186, 513-521.
- Koenig, H. G., McCullough, M. E, & Larson, D. B. (2001). *Handbook of Religion And Health*. New York: Oxford University Press.
- Maltby, J., & Day, L. (2000). Depressive symptoms and religious orientation: Examining the relationship between religiosity and depression within the context of other correlates of depression. *Personality and Individual Differences*, 28, 383-393.
- Maltby, J., Lewis, C. A., & Day, L. (1999). Religious orientation and psychological well-being: the role of the frequency of personal prayer. *British Journal of Health Psychology*, 4, 363-378.
- Marion, M. S., & L. M. Range (2003). Do extenuating circumstances influence African American women's attitudes toward suicide? *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 33(1), 44-51.
- Martin-Combs, C. P., & Bayne-Smith, M. (2000). Quality of life satisfaction among black women 75 years and older. *Journal of Gerontological Social Work*, 33(1), 63-80.
- Minear, J. D., & Brush, L. R. (1981). The correlations of attitudes toward suicide with death anxiety, religiosity, and personal closeness. *Omega: Journal of Death and Dying*, 11, 317-324.
- Mookherjee, H. (1998). Perceptions of well-being among the older metropolitan and nonmetropolitan populations in the unite states. *Journal of Social Psychology*, 138 (1), 72-83.
- McClure, R. f., &Loden, M. (1982). Religious Activity, Denomination Membership, and Life Satisfaction, *Psychology: A Quarterly Journal of Human Behavior*, 19, s.12-17.
- Myers, D.G., & Diener, E. (1995). Who is happy. *Psychological Sciences*, 6, 10-19.
- National Center for Injury Prevention and Control. (2004). Suicide. Fact Sheet. Retrieved July 6, 2005, from www.cdc.gov./ncipc/factsheets/suifacts.htm.
- Nelson, P. B. (1989). Ethnic differences in intrinsic/extrinsic religious orientation and depression in the elderly. *Archives of Psychiatric Nursing*, 3, 199-204.
- Nelson, P. B. (1990). Intrinsic/extrinsic religious orientation of the elderly: Relationship to depression and self-esteem. *Journal of Gerontological Nursing*, 16, 29-35.
- Ok, Ü. (2009). Dini şemalar ölçeğinden inanç veya dünya görüşü şemaları ölçeğine. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 149-155.
- Ok, Ü. Human rights and religiosity: a Turkish secondary school sample. Conference for Human Rights and Religion, 9-11 October 2008, Radboud University, Nijmegen (Hollanda) 'Soeterbeek' in Ravenstein.
- Oman, D., & Reed, D. (1998). Religion and mortality among the community-dwelling elderly. *American Journal of Public Health*, 88, 1469-1475.
- Pavot, W., & Diener, E. (1993). Review of the Satisfaction With Life Scale. *Psychological Assessment*, 5, 164-172.
- Pescosolido, B., & Georgianna, S. (1989). 'Durkheim, suicide, and religion. *American Sociological Review*, 54, s.33-48.
- Pollner, M. (1989). Diving relations, social relations, and well-being. *Journal of Health and Social Behavior*, 30, 92-104.
- Poloma, M. M., & Pendleton, B. F. (1991). The effects of prayer and prayer experiences on measures of general well-being. *Journal of Psychology and Theology*, 19, 71-83.
- Richards, P. S. (1991). Religious devoutness in college students: Relations with emotional adjustment and psychological separation from parents. *Journal of Counseling Psychology*, 38, .2, 189-196.
- Sawyer, D., & Sobal, J. (1987). Public attitudes towards suicide. *Public Opinion Quarterly*, 51, 92-101.
- Schaefer, W. E. (1997). Religiosity, spirituality, and personal distress among college students. *Journal of College Student Development*, 38, 633-44.
- Schnitker, J. (2001). When is faith enough? The effects of religious involvement on depression. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 40, 393-411.
- Simpson, M. E., & Conklin, G. H. (1989). Socioeconomic development, suicide and religion: A test of Durkheim's theory of religion and suicide. *Social Forces* 64, pp. 945-964.
- Spendlove, D. C., West, D. W., & Stanish, W. M. (1984). Risk factors in the prevalence of depression in Mormon Women, *Social Science and Medicine*, 18, s.491-495.
- Spreitzer, E., & Snyder, E. E. (1974). Correlates of life satisfaction among the aged. *Journal of Gerontology*, 29, 454-458.
- Stack, S. (1983a). Comment on Breault and Barkey. *Sociological Quarterly*, 24, s.625-627.
- Stack, S. (1983b). The effect of religious commitment on suicide: A cross-national analysis. *Journal of Health and Social Behaviour*, 24, s.362-374.
- Stack, S. (1985a). The Effect of Domestic/religious Individualism on Suicide 1954-1978. *Journal of Marriage and the Family*, 47, s.431-447.
- Stack, S. (1985b). Religion and Anomia: Regional vs. National Specifications. *Journal of Social Psychology*, 125, s.133-134.
- Stack, S. (1991). The effect of religiosity on suicide in Sweden: A time series analysis. *Journal for the Scientific Study of Religion* 30, pp. 462-468
- Stack, S. (1992). Religion, suicide and depression. In J.F. Schumaker (Ed). *Religion and Mental Health*. New York:Oxford University Pres.
- Stack, S. (1998). Heavy metal, religiosity, and suicide acceptability. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 28, 388-394.
- Stack, S., & Wasserman, I. (1992). The effect of religion on suicide ideology: An analysis of the networks perspective. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 31, 457-464.
- Stark, R., Doyle, D. P., Rushing, L. (1983). Beyond Durkheim: Religion and suicide. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 22, s.120-128.

- St. George, A., & McNamera, P. H. (1984). Religion, race, and psychological well-being. *Journal for the Scientific Study of Religion*, 23, 351-363.
- Strawbridge, W. J., Shema, S. J., Cohen, R. D., Roberts, R. E., & Kaplan, G. A. (1998). Religiosity buffers effects of some stressors on depression but exacerbates others. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 53, 118-S126.
- Tegin B (1980) Depresyonda bilişsel bozukluklar: Beck modeline göre bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- TÜİK (2008). Erişim Tarihi, 25 Nisan 2010 <http://www.tuik.gov.tr/demografiapp/ntihar.zul>.
- Varon, S. R., & Riley, A. W. (1999). Relationship between maternal church attendance and adolescent mental health and social functioning. *American Psychiatric Association*, 50, 799-805.
- Watson, P. J., Morris, R. J., & Hood, R. W. (1988). Sin and self-functioning, Part I. Grace, guilt, and self-consciousness. *Journal of Psychology and Theology*, 16, 254-269.
- Watson, P. J., Morris, R. J., & Hood, R. W. (1989). Sin and self-functioning: depression, assertiveness and religious commitments. *Journal of Psychology and Theology*, 17, 44-48.
- Wulff, D. M. (1997). *Psychology of Religion: Classic, and Contemporary*. Second Edition. John Wiley, and Sons, Inc.
- Yapıcı, A. (2007). Ruh sağlığı ve din: psiko-sosyal uyum ve dindarlık. Ankara: Karahan Kitabevi.
- Yetim, Ü. (1991). Reliability and validity of Satisfaction with Life Scale in Turkish form. Paper presented to the 6th National Psychology Conference Book, 200-206, İstanbul University Publication.
- Young, J. S., Cashwell, C., & Shcherbakova, J. (2000). The moderating relationship of spirituality on negative life events and psychological adjustment. *Counseling and Values*, 45, 49-57.
- Zhang, J., & Shenghua J. (1996). Determinants of suicide ideation: A comparison of Chinese and American college students. *Adolescence* 31, 451-4